

הידוש של מקרא

פרשת וארא

אצל אברהם במה אדע כי ארשנה וכדומה, דאצלם לא נודע בשמו ה', וכדיאר שם רש"י דלא נודע להם במידה אמיתית שלו, ורק באל שדי נודע להם, אבל לך למושה שכן נודעתי בשמי ה' איך עלה על דעתך להקשות למה הרעותה, ואע"פ שמדבר אליו עתה משפט, מ"מ כשהזכיר לו שאליו דיבר בשמו ה' חזר הקב"ה ודיבר גם עכשיו בשמו ה' לומר שנאמן לשלם שכר ולקיים דבריו, וזהו שאמר לו 'ויאמר אליו אני ה', וכדתירגם ביונתן בן עוזיאל 'ואמר ליה אנא ה' דאיתגלית עלך כגו סניא ואמרית לך אנא ה', שגם מזכיר לו מה שאמר לו אז אני ה', וגם עכשיו חוזר על זה שוב פעם, ואת זה גם אמר לו אח"כ שילך וידגיש דבר זה גם לכל ישראל שידעו שנאמן ה' לשלם שכר ולקיים דבריו.

ולפי זה ניחא הכל, דבאמת מה שדיבר עמו משפט הולך ומבאר בכל הפסוקים מה דיבר, והיינו על שאפי' שדיבר עמו הקב"ה באני ה' שהוא נאמן לקיים דבריו, הקשה לומר למה הרעותה, וגם ניחא דבאמצע מדבר עמו רכות, דהיות והזכיר מה שאמר לו אני ה' חזר על זה שוב, ולכך הביא מה שהתראה אל האבות שהוא חלק מדיבורו אל משה מה שדיבר אליו משפט. ועיין ברש"י לקמן (פסוק ט' בד"ה וגם הקימותי) דגם ביאר כעין זה, דלכך הביא מה שנתראה אל האבות לומר דאפי' הם דלא נודע להם בשמו ה' לא הרהרו על מדותיו.

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה': וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם (ו, ב ג). עיין רש"י שביאר בתחילה שדיבר איתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה, ואח"כ מבאר מה דכתיב ויאמר אליו אני ה', שאמר לו הקב"ה אני ה' נאמן לשלם שכר, והיינו שבאמת יקיים דבריו ולא סתם שלחו. וגבי מה דכתיב ושמי ה' לא נודעתי להם, ביאר רש"י שלא נודעתי היינו שלא ניכרתי במידת האמת שלי שאני מקיים דבריו, שבחיייהם עדיין לא קיים מה שהבטיחם.

אבל צריך ביאור דבתחילה שדיבר הקב"ה אליו משפט לא נתבאר מה דיבר אליו, דהרי מיד ממשיך הכתוב ויאמר אליו אני ה', שעל זה ביאר רש"י שהוא כבר תשובה על שאלתו למה הרעותה, שבאמת נאמן לקיים דבריו, וא"כ אין כאן ביאור במה דיבר עמו משפט. ועוד קשה דלמה מיד אחר שמדבר עמו משפט עובר לדבר עמו רכות לשון ויאמר, דמה נשתנה, דאם כועס עליו הקב"ה למה מדבר עמו רכות. ועוד צריך ביאור למאי בא הקב"ה והזכיר למושה מה שנתראה אל האבות ושלחם לא נודע בשמו ה'.

ונראה לפרש דבאמת הכל דיבור אחד הוא, דהקב"ה בא בטרוניה על משה ודיבר אליו משפט על שדיבר קשות לומר למה הרעותה, דאומר לו הקב"ה דבשלמא כשהיה מדבר אל האבות יכלו הם לשאול ולהקשות על קיום דבריו, וכמו שנאמר

או יש לומר ע"פ מה שביארנו לעיל הא דאמר משה למה הרעתה וכו', והיינו דלא התרעם משה חלילה על הקב"ה על מעשיו, אלא שאמר למה הרעתה ששלחתני דהיינו שליח כמותי, והיינו שתלה האשמה בעצמו, שבאשמתו הוא שהרע לעם הזה, וחזר על טענתו שלח נא ביד תשלח, דלפי זה ניהא, דוהו שדיבר אליו כאן הקב"ה משפט, וכמו שכבר התרעם עליו הקב"ה בזה כשאמר קודם לכן שלח נא ביד תשלח, וזהו שהוסיף ואומר לו, שלא תחשוב שבשבילך נגרם זאת שהרע לעם הזה ושאינך ראוי, אלא דבאמת ראוי אתה אפי' יותר מן האבות, דלהם לא נודעתי בשמי ה', ולא נודעתי אליהם פנים בפנים וכדמבאר בתרגום יונתן בן עויאל 'באפי שכינתי לא אתידיעת להון' וכדפירש שם דבריו המפרש, אלא דבאמת שליח ראוי אתה, ובאמת תראה שנאמן אני לשלם שכר ולקיים דברי. ולפי זה ניהא מה היה דיבורו משפט אליו וכמו שדיבר אליו לעיל קשות בזה, וגם ניהא למה הביא כאן מה שנתראה אל האבות, וגם ניהא למה מדבר עמו גם רכות ויאמר אליו אני ה', דאדרבא רצה לומר לו כמה הוא ראוי ושאליו מדבר פנים בפנים דודאי שייך בזה לשון ויאמר דהיינו לשון רכה.

וידבר משה לפני ה' לאמור הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים (ו, יב). צריך ביאור מה ראה הביא משה דמכך שבני ישראל לא שמעו אליו דודאי לא ישמע אליו פרעה, דמה ראה היא כלל, הרי שם היה טעם למה לא שמעו אליו, דהוא מקוצר רוח ועבודה קשה, ומשא"כ בפרעה לא שייך טעם זה ולמה לא ישמע אליו. ועיין עוד לעיל גבי מה דכתיב ולא שמעו אל משה מקצר רוח ועבודה קשה, דהקשה שם ברמב"ן למה

כפל הלשון ב' פעמים, גם מקצר רוח וגם מעבודה קשה, הרי שניהם עניין אחד הוא, דהיה להם קצר רוח מהעבודה קשה, ודי לכתוב מעבודה קשה.

ונראה לבאר דבאמת כן שייך מה שלא שמעו בני ישראל לשלא ישמע פרעה, דהטעם שהיו בני ישראל בקצר רוח היינו משום שמשה היה ערל שפתים, והיות והיה להם עבדה קשה, לכך היו בקצר רוח לשמוע מה בפיו של משה, והיות וערל שפתים הוא ולא אמר דבריו מיד לכך לא שמעו אליו, וממילא זהו שאמר משה עכשיו, דאם ישראל שרוצים לשמוע אל משה שהוא המושיעם, מ"מ לא שמעו אליו מקצר רוח, ואפי' שאצלם היה זה מעבודה קשה, א"כ כ"ש בפרעה שממילא יש לו קצר רוח למשה שהרי אינו רוצה להוציא את ישראל ממצרים, ודאי לא ישמע אליו, וכמו שמסיים ואומר ואני ערל שפתיים. ולפי זה ממילא ניהא קושיית הרמב"ן, דלכך נכתב גם מקצר רוח וגם מעבודה קשה, לומר דהיו בקצר רוח ממה שהוא ערל שפתים, על זה מבאר הכתוב למה היו בקצר רוח דהוא מעבודה קשה.

ובני שמעון ימואל וכו' ושאל בן הכנענית אלה משפחות שמעון (ו, טו). עיין רש"י דהביא כאן ב' ביאורים למאי נמנו כאן ג' שבטים אלו ותולדותיהם, דהוא פירש דהיות והזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן, לכך התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן עד שהגיע למשה ואהרן, ועוד פירש בשם הפסיקתא דהיות וג' שבטים אלו קנטרם יעקב בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לבדם לומר לך דחשובים הם.

וצריך ביאור גבי בני שמעון מהו דכתב 'שאל בן הכנענית' דמה רצה הכתוב לומר בזה, ולמה אצל אחרים אין כתיב מי הם אמותיהם ורק בו נכתב. ועיין בתרגום

יונתן בן עוזיאל דביאר ד'הוא זמרי דאשאל נפשיה לזנותא הי בכנענאי, וכדפירש דבריו המפרש ע"פ מה דאמרו בגמ' בסנהדרין (פב:) דה' שמות היה לו לזמרי, חד שאול על שהשאל עצמו לעבירה, וחד בן כנעני על שעשה מעשה כנען, וממילא ניהא, דלא נכתב כאן שם אמו אלא שמו ע"ש מעשיו.

אבל א"כ קשה, דלפי הפסיקתא שהבאנו דג' שבטים אלו נכתבו לומר לך חשיבותם, למה היה צריך בכגון דא להזכיר הטאו של בנו של שמעון, וכי כך ראוי להזכיר כשרוצים לומר חשיבותו של אדם, להזכיר הלכלוך שיש בו, ובשלמא לפי רש"י עצמו דבדרך אגב הזכירם וכסדר תולדותיהם ניהא, דאין כאן עניין של חשיבותם, ושייך לכתוב כאן גם לכלוך זה הדבק בו, אבל לפסיקתא דבשביל חשיבותם נכתבו קשה. ואולי יש לומר דאדרבא לכך בכוונה תחילה נכתב כאן מעשה זימרי, לומר לך דישאל אע"פ שחטא ישראל הוא, וכמו שמסיים מיד הכתוב על זה אלה משפחות שמעון, שלא תחשוב שמשום מעשיו אינו נקרא עוד מזרעו של שמעון, וממילא לכך גם הזכירם כאן לחשיבות אפי' שקנטרם יעקב לפני מותו, שלא תחשוב שמחמת מעשיהם וכפי שקנטרם יעקב אינם חשובים כשאר זרעו של יעקב, אלא (בן) ישראל אע"פ שחטא (בן) ישראל הוא.

הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל וגו' הם המדברים אל פרעה מלך מצרים וגו' הוא משה ואהרן (ו, כו כז). עיין רש"י שביאר שיש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, וכמו שבאמת מצינו כאן, וזהו לומר לך ששקולין כאחד, והיינו בפשיטות נראה דכשכותבים כך או כך לאו דווקא הוא אלא ששניהם שקולים.

אבל עדיין קשה דגם אם רוצים לומר ששקולים היו, למה נקטו כאן כך וכאן כך, דהרי בתחילה כשמקדים אהרן למשה איירי לגבי מה שאמר להם הקב"ה להוציא את בני ישראל, וא"כ היה צריך למינקט שם משה ואהרן ולא איפכא, דהרי כך היו סדר הדברים שבתחילה אמר בן הקב"ה למשה ורק אח"כ גם לאהרן, ואילו לגבי מה דכתיב אח"כ הם המדברים אל פרעה שהקדים משה לאהרן, שם היה ראוי למינקט אהרן קודם למשה, שהרי המציאות הוא שאהרן דיבר לפרעה ומשה רק היה מצווהו מה לומר ממה שאמר לו הקב"ה, ולמה גם כשרוצים לומר ששקולים היו לא נקטו כל מקום כראוי לו.

ונראה לתרץ דזה הדגיש כאן רש"י לומר ששקולים היו, ואדרבא בכוונה תחילה נקטו בכל מקום כך או כך לומר ששקולים היו, דכשאמר להם להוציא, מה שאמר בן הקב"ה בתחילה רק למשה בפשיטות היה נראה שמשה גדול מאהרן ולכך נצטווה בראשונה הוא לבדו, לכך הדגיש שם הכתוב לומר אהרן ומשה שבאמת שקולים הם, ואין משה חשוב יותר מאהרן, ומשא"כ לגבי מה דכתיב הם המדברים כיון שהיה אפשר לומר שאהרן גדול ממשה במה שהוא עשה כאשר צווהו ה' ודיבר אל פרעה, ומשא"כ משה שלא רצה, לכך נקט הכתוב משה ואהרן לומר לך שבאמת שניהם שקולים ואין אהרן חשוב יותר ממשה.

וידעו מצרים כי אני ה' בנטותי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם (ז, ה). צריך ביאור למה כשרוצה הכתוב לומר שידעו מצרים כי אני ה' נוקט לשון הוי"ה שהוא שם של רחמים, הרי כאן מיירי שהקב"ה מרים יד על המצרים להכות בהם וכדפירש רש"י, וא"כ שייך בהם יותר מדת דין שהוא שם אלקים ולא שם הוי"ה

חידושו

וארא

של מקרא

שהוא רחמים, דאדרבא זה אומר הכתוב שידעו מצרים מי הוא ה' במה שיכה אותם, וההכאה הוא ממדת הדין.

ונראה לבאר דמדגיש הכתוב ואומר שגם כשיכה הקב"ה את המצרים שהוא לכאורה מדת דין, ידעו מצרים שהשם הוא מלא רחמים, וזהו ממה שיראו שהקב"ה עצמו יטה ידו להכות בהם ולא ע"י מלאך, דזה הוא עושה כדי שרק המצרים יקבלו מכתם, ואילו את ישראל באותו זמן יוציא מתוכם, דאם היה עושה כן ע"י מלאך, אין המשחית מבחין וכולם מוכים ממנו, אלא

שזהו מדת הרחמים כאן שהקב"ה בעצמו עושה הדבר ובכך מוציא את ישראל באותו זמן ממצרים. ובאמת צריך לומר שלא שייך כאן כלל מדת דין, כדאמרו בחז"ל דדין שעושה הקב"ה באומות אינו אלא רחמים, ואם באותו זמן גם עושה רחמים לישראל שמוציאם מתוכם, ודאי לא שייך כאן אלא שם של רחמים, רק דהחידוש כאן דאפי' כלפי מצרים מה שידעו הוא שהשם הוא רחמים וכנ"ל.

יוצא לאור ע"י הר"ר זלמן חיים הומינר הי"ו, מחבר גליון 'דפירשנו' על הדף היומי, קרית קרעטשניף רחובות.

להנצחות ולרשימת תפוצה וכן לכל ענייני הגיליון ניתן לפנות למס' פאלפון 0533132203 או למייל sh0533132203@gmail.com